

พิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์ จังหวัดนครพนม: การสร้างพื้นที่แห่งความทรงจำร่วม ระหว่างไทย-เวียดนาม หลังยุคสงครามเย็น

Ho Chi Minh Museum in Nakhon Phanom: The Creation of Memory Place between Thailand and Vietnam after the Cold War

สุริยา คำหวาน¹ และ วชิรี แสงบุญเรือง²

Suriya Khamwan¹ and Watcharee Sangboonruang²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ และความทรงจำร่วมในพิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์ อำเภอเมือง ตำบลหนองญาติ จังหวัดนครพนม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิธีวิทยาทางมานุษยวิทยา และประวัติศาสตร์ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นต้นและชั้นรองในภาษาไทย ภาษาเวียดนาม และภาษาอังกฤษ การสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 20 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ประชาชนชาวบ้าน ตัวแทนสมาคมไทยเวียดนามจังหวัดนครพนม ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ นักการเมือง ผู้เชี่ยวชาญด้านมานุษยวิทยา และผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า 1) พิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์ จังหวัดนครพนม ได้รับการจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นพื้นที่ความทรงจำร่วมและกลไกทางการทูตวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ระหว่างไทย-เวียดนาม ภายหลังกองสงครามเย็น 2) ความทรงจำที่ถูกเลือกสรรในพิพิธภัณฑ์มีลักษณะของความทรงจำฉบับทางการ สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ของรัฐ เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของประธานโฮจิมินห์ และความสัมพันธ์ระหว่างไทย-เวียดนาม 3) ความทรงจำที่ถูกกลืนในพิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์ เช่น การนับถือโฮจิมินห์ในฐานะเทพเจ้าที่ยังมีชีวิตในช่วงสงครามเวียดนาม และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในนครพนม ผลการวิจัยเป็นข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้ปรับปรุงรูปแบบการจัดแสดงและเนื้อหาในพิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์ และการสร้างความเชื่อมโยงทางการท่องเที่ยวระหว่างไทย-เวียดนามตามเส้นทางตามรอยโฮจิมินห์ในเมืองไทย

คำสำคัญ : โฮจิมินห์ ; พิพิธภัณฑ์ ; สงครามเย็น ; ความทรงจำร่วม ; การทูตเชิงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์

¹ อาจารย์ สาขามานุษยวิทยาวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม, Lecturer at Faculty of Liberal Arts and Science, Nakhon Phanom University

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาคอมพิวเตอร์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม, Assistant Professor at Faculty of Education, Nakhon Phanom University

ABSTRACT

This study aimed to investigate the context regarding the establishment of the Ho Chi Minh Museum at Ban Na Chok village, Nong Yat sub-district, and to explore the collective memory of those involved with the museum. This qualitative research is based primarily on anthropological and historical research methodology, and the data was collected from primary and secondary sources in Thai, Vietnamese, and English, as well as an interview. Twenty participants, including Vietnamese-Thais, representatives from the Thai-Vietnam Association Nakhon Phanom, government officials, politicians, and anthropological and historical scholars, were selected using purposive sampling. The findings were as follows: 1) The museum was established as an area of collective memory and as a cultural and historical diplomacy protocol between Thailand and Vietnam after the Cold War. 2) The categories of selected memories displayed in the museum are formal memories, in consonance with the history written by the state that relates to Ho Chi Minh's movement and relationship between the two countries. 3) The forgotten memories, such as the worship of Ho Chi Minh as a survival god during the Vietnam War and historical matters of Vietnamese-Thais in Nakhon Phanom were not displayed. The findings contribute to the improvement in terms of displays and contents exhibited in the museum and link to tourism between Thailand and Vietnam by retracing Ho Chi Minh's route in Thailand.

Keywords : Ho Chi Minh ; Museum ; Cold War ; Colective Memory ; Cultural and Historical Diplomacy

บทนำ

ในแต่ละชุมชนชาติพันธุ์มักจะมีการรวบรวมความทรงจำร่วม (Collective Memory) นำมาประกอบสร้างเป็นพื้นที่แห่งความทรงจำ (Memory Places) เพื่อผลิตซ้ำและเผยแพร่สิ่งที่รัฐ องค์กร และภาคส่วนต่างๆ ต้องการให้จดจำภายในอาณาบริเวณที่เรียกว่า ‘พิพิธภัณฑ์’ เพื่อจัดวางความทรงจำให้โดดเด่นอยู่ในจินตนาการของผู้ชมในหลายระดับ เช่น ชุมชนชาติ หรือนานาชาติ ฯลฯ ทางด้านสภาการพิพิธภัณฑ์ระหว่างชาติ (International Council of Museum หรือ ICOM) ได้อธิบายว่า พิพิธภัณฑ์เป็นองค์กรที่ไม่แสวงผลกำไร มีหน้าที่รับใช้สังคมเพื่อการเรียนรู้ การสะสม การอนุรักษ์ การอธิบาย และการจัดแสดงมรดกที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ พิพิธภัณฑ์เปิดโอกาสให้มวลชนเข้าถึงได้โดยสะดวกทั่วถึง ส่งเสริมความหลากหลาย และความยั่งยืน (International Council of Museum, 2022) ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ประเภทต่างๆ ประมาณ 1,600 แห่ง สามารถจำแนกตามเนื้อหาการจัดแสดง เช่น ศาสนา ความเชื่อ และพิธีกรรม ประวัติศาสตร์ บุคคลสำคัญ ชาติพันธุ์ และธรรมชาติวิทยา นอกจากนี้ยังสามารถจำแนกพิพิธภัณฑ์ภายใต้สังกัดต่างๆ เช่น วัด สถานศึกษา หน่วยงานราชการ ส่วนบุคคล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (The Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre, 2021)

นอกจากจะเป็นแหล่งบรรจุความทรงจำร่วมของผู้คนในสังคมเดียวกันแล้ว พิพิธภัณฑ์หลายแห่งยังทำหน้าที่บอกเล่าความทรงจำของคนชาติอื่นที่เข้ามาปฏิสัมพันธ์กับสังคมไทย พิพิธภัณฑ์จึงเปรียบเสมือนกลไกซึ่งรัฐใช้เป็นพื้นที่ปฏิบัติการของอำนาจละมุน (Soft Power) ในระดับข้ามเขตแดนรัฐชาติ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก (Muscat, 2020) พิพิธภัณฑ์มีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Tidy and Turner, 2019) พิพิธภัณฑ์ยังเป็นเครื่องมือเชิงการทูตวัฒนธรรม (Bethwaite, 2022) กรณีตัวอย่างที่เด่นชัดคือ พิพิธภัณฑ์ State Hermitage Museum เมืองเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก รัสเซีย ซึ่งได้ขยายสาขาออกไปยังประเทศเนเธอร์แลนด์ อังกฤษ สหรัฐฯ และอิตาลี (Grincheva, 2019) สำหรับในประเทศไทย ตัวอย่างที่เด่นชัดคือการที่รัฐบาลญี่ปุ่นสนับสนุนเงินช่วยเหลือแบบให้เปล่า เพื่อปรับปรุงหมู่บ้านญี่ปุ่นในจังหวัดอยุธยาเนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ 60 พรรษา (พ.ศ.2530) และเป็นที่ระลึกในโอกาสครบรอบ 100 ปีความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-ญี่ปุ่น (Japanese Village, 2018)

ในยุคหลังสงครามเย็น ไทยและเวียดนามเป็นสองชาติที่ได้พยายามยกระดับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐจากเดิมที่มีความห่างเหินให้มีความใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การสร้างพื้นที่แห่งความทรงจำเกี่ยวกับโฮจิมินห์ในเมืองไทยถือเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่ถูกนำมาใช้เพื่อเป้าหมายดังกล่าว ทั้งนี้ กระทรวงการต่างประเทศได้เสนอความเห็นไปยังการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยว่า การพัฒนาพื้นที่ความทรงจำเกี่ยวกับประธานโฮจิมินห์นอกจากจะส่งเสริมการท่องเที่ยวแล้วยังเป็น การส่งเสริมมิตรภาพไทย-เวียดนามให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ใน ค.ศ.2004 นายกรัฐมนตรีไทยและเวียดนามได้ร่วมกันประกอบพิธี เปิดหมู่บ้านมิตรภาพไทย-เวียดนาม โดยหนึ่งในกิจกรรมที่สำคัญคือการก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานโฮจิมินห์ จังหวัดนครพนม (Bunmi, 2547) ใน ค.ศ.2013 เลขาธิการใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้สนับสนุนงบประมาณมูลค่า 1.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ 45 ล้านบาทไทยในขณะนั้น) ในการก่อสร้างอนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์ ณ จังหวัดนครพนม เพื่อเป็นของขวัญ แต่ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามและเป็นสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์ในระดับหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ระหว่างไทย-เวียดนาม (Ho Chi Minh Museum, 2019)

กล่าวได้ว่า การจัดตั้งหมู่บ้านมิตรภาพไทย-เวียดนาม หรือ ‘Làng Hữu nghị Thái Lan-Việt Nam’ ณ บ้านนาจอก ตำบลหนองญาติ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ได้ริเริ่มขึ้นภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยววัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ โดยพิพิธภัณฑสถานโฮจิมินห์เป็นส่วนหนึ่งของโครงการดังกล่าว บทความนี้จึงต้องการศึกษาเกี่ยวกับการการสร้างพื้นที่แห่ง ความทรงจำระหว่างไทย-เวียดนามเพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งมิตรภาพระหว่างประเทศ โดยการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ชาติ เพื่อเผยแพร่ และผลิตซ้ำความทรงจำดังกล่าวให้มีความเชื่อมโยงระหว่างไทย-เวียดนาม โดยมีคำถามสำคัญว่า 1. บริบทของการจัดตั้งหมู่บ้านมิตรภาพไทย-เวียดนามมีลักษณะอย่างไร? และ 2. ความทรงจำร่วมในพิพิธภัณฑสถานโฮจิมินห์ จังหวัดนครพนมมีลักษณะอย่างไร? อนึ่ง บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง นวัตกรรมเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว เชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ไทย ลาว เวียดนาม ภายใต้บริบทกลุ่มน้ำโขงตอนกลาง โดยได้รับทุนสนับสนุน จากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยนครพนม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานโฮจิมินห์ จังหวัดนครพนม
2. เพื่อศึกษาความทรงจำร่วมในพิพิธภัณฑสถานโฮจิมินห์ จังหวัดนครพนม

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อค้นหาช่องว่างทางความรู้ และพัฒนากรอบแนวคิดของ งานวิจัยโดยพบว่า พิพิธภัณฑสถานเปรียบเสมือนพื้นที่บรรจุความทรงจำร่วมของกลุ่มคนในสังคม มนุษย์ในแต่ละสังคม ยังใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นกลไกทางการทูตวัฒนธรรม การต่อต้าน และต่อรองกับองค์การต่างๆ พิพิธภัณฑสถานยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับมิติทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมาตั้งแต่ยุคอาณานิคมจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งข้อเสนอทางวิชาการและ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพิพิธภัณฑสถานออกเป็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้

พิพิธภัณฑสถานในฐานะกลไกทางการทูตวัฒนธรรมระหว่างประเทศ

พิพิธภัณฑสถานเปรียบเสมือนกลไกเชิงอำนาจในลักษณะอำนาจละมุน อันหมายถึงความสามารถในการทำให้ผู้อื่นยินยอม พร้อมใจคล้อยตามในสิ่งที่ต้องการโดยมิได้ใช้อำนาจแข็งกร้าวเพื่อบังคับขู่เข็ญ พิพิธภัณฑสถานจึงเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการขับเคลื่อนอำนาจละมุนระดับนานาชาติ โดยอาจเกิดจากการประสานงานระหว่างสถาบันต่างๆ และรัฐบาลเพื่อขยาย อิทธิพลของรัฐออกไปยังต่างประเทศอันส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในวงกว้าง พิพิธภัณฑสถานจึงมีศักยภาพ ในการเป็น ตัวแทนที่ทรงพลังบนเวทีระดับนานาชาติท่ามกลางกระแสความผันผวนทางการเมืองโลก (Muscat, 2020)

พิพิธภัณฑสถานมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและเป็นผลผลิตจากระบบอาณานิคม พิพิธภัณฑสถานเป็นพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คน วัตถุ สถาบัน ตัวตน และ สิ่งอื่นๆ ที่เกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับการเมือง ระหว่างประเทศ นอกจากนั้น ผู้ชมพิพิธภัณฑสถานยังสามารถ ‘อ่าน’ หรือทำความเข้าใจสังคมมนุษย์ในแง่มุมอื่นๆ เช่น เพศวิถี และรูปแบบการแบ่งแยกเชื้อชาติในอาณานิคม เป็นต้น (Tidy and Turner, 2019) ในขณะเดียวกัน ห้องสมุด พิพิธภัณฑสถาน และ ศูนย์วัฒนธรรมได้ทำหน้าที่ทางการทูตวัฒนธรรมและเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนนโยบายต่างประเทศ อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างรัฐและสถาบันต่างๆ ให้มีความใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น (Mariano and Vårheim, 2022) รัสเซียยังเป็นชาติที่ใช้พิพิธภัณฑสถานเชิงการทูตวัฒนธรรมได้อย่างน่าสนใจ ใน ค.ศ.2015 ได้มีการก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานรัสเซีย

ในต่างประเทศสาขาแรก ณ เมืองมาลากา ประเทศสเปน ทั้งนี้ การทูตพิพิธภัณฑ์เป็นเครื่องมือเสริมความเข้มแข็งทางการเมือง ส่งเสริมวัฒนธรรมรัสเซียในต่างแดน และสร้างความเชื่อมโยงกับผู้ชมชาวต่างชาติ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นเครื่องมือส่งเสริม ภาพลักษณ์ให้เมืองมาลากากลายเป็นเมืองแห่งพิพิธภัณฑ์ กรณีดังกล่าวเผยให้เห็นว่า พิพิธภัณฑ์เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพ ในการสร้างความสัมพันธ์เหนือเขตแดนรัฐชาติ นอกจากนี้ การทูตพิพิธภัณฑ์ก็มีจำเป็นต้องเกิดจากการริเริ่มโดยรัฐบาล เสมอไปแต่อาจเกิดจากสถาบันหรือองค์กรอื่นๆ อาทิ โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์รัสเซียในเมืองมาลากาซึ่งริเริ่ม โดยนายกเทศมนตรีเมืองมาลากาและได้รับการสนับสนุนจากรัสเซียในภายหลัง (Bethwaite, 2021)

ในบางกรณี พิพิธภัณฑ์ยังเผยให้เห็นบทบาททางการทูตเชิงวัฒนธรรมแบบ 'ลูกผสม' ทั้งนี้ พิพิธภัณฑ์ State Hermitage Museum เมืองเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก รัสเซีย ซึ่งเป็นหนึ่งในพิพิธภัณฑ์ที่ครอบครองผลงานศิลปะจำนวนมาก ได้พยายามเผยแพร่อิทธิพลทางการทูตเชิงวัฒนธรรมออกไปยังต่างประเทศ โดยการเปิดสาขาในต่างประเทศ เช่น อัมสเตอร์ดัม ลอนดอน ลาสเวกัส และแฟร์ราธา พิพิธภัณฑ์ State Hermitage Museum ยังมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับรัฐบาลรัสเซีย โดยได้ร่วมกันสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระดับทวิภาคีกับพันธมิตรในต่างประเทศซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อน การทูตเชิงวัฒนธรรมของรัสเซีย (Grincheva, 2019) พิพิธภัณฑ์ได้รับการยอมรับมากขึ้นในฐานะผู้มีบทบาทสำคัญ ในการทูตสาธารณะ และวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ชื่อดังหลายแห่งเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการทูตอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ พิพิธภัณฑ์ได้สวมบทบาทผู้แสดงในเครือข่ายทางการทูตภายใต้กระแสการฟื้นตัวของความสนใจ ทางวิชาการเกี่ยวกับการทูตวัฒนธรรมในระดับนานาชาติ ในบางกรณี การดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์อาจสอดคล้องกับนโยบาย การต่างประเทศของแต่ละชาติ กระนั้น ในบางกรณีพันธกิจด้านการทูตวัฒนธรรมก็ขึ้นอยู่กับหลักการพื้นฐาน คุณค่า และผลประโยชน์ของตัวพิพิธภัณฑ์เอง (Prieue, 2021)

แม้ว่าพิพิธภัณฑ์จะเป็นสินทรัพย์อันมีค่าในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะเชิงการทูต วัฒนธรรม กระนั้น เมื่อพิพิธภัณฑ์ถูกใช้ในฐานะกลไกทางการเมืองอาจนำไปสู่ปัญหาและอุปสรรคกรณีตัวอย่างที่สำคัญคือ บริติชมิวเซียม และแอฟริกา มิวเซียมที่มีความเกี่ยวข้องกับข้อขัดแย้งทางการเมืองในระดับสูง อย่างไรก็ตาม ในภาพรวมพิพิธภัณฑ์ กำลังพัฒนาไปในทิศทางของการมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้นท่ามกลางกระแส ความท้าทายต่างๆ เช่น ความผันผวนของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การยึดติดกับแนวทางพิพิธภัณฑ์วิทยาแบบดั้งเดิม และปัญหาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมของพิพิธภัณฑ์ (Alisa, 2021)

พิพิธภัณฑ์ในฐานะกลไกในการต่อรองและต่อต้าน

ในบางกรณี พิพิธภัณฑ์ยังถูกใช้ในฐานะกลไกเพื่อต่อต้าน ตอรอง และการช่วงชิงความหมายอีกด้วย พิพิธภัณฑ์ยัง ถูกมนุษย์ใช้เป็นเครื่องมือในการช่วงชิงความหมายทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะในกรณีของประวัติศาสตร์บาดแผล หรือ ประวัติศาสตร์ของรัฐที่มีความขัดแย้งทางด้านความทรงจำในระดับประเทศและระดับนานาชาติ นอกจากนี้ พิพิธภัณฑ์ หลายแห่งยังถูกใช้เป็นพื้นที่ในการต่อต้านและตอรอง โดยเฉพาะในกรณีของกลุ่มคนที่โดนกดขี่ หรือกลุ่มคนที่อยู่ภายใต้ การปกครองของชาติอื่น

ฝ่ายผู้กุมอำนาจมักจะเป็นผู้คัดเลือกความทรงจำเพื่อเผยแพร่ออกไปให้กลายเป็นความทรงจำร่วมกระแสหลัก ในชุมชนชาติพันธุ์แต่ละแห่ง กรณีดังกล่าวได้สะท้อนจากการที่ทางการอินโดนีเซียได้จัดตั้ง 'พิพิธภัณฑ์แห่งการทรยศ ของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย' เพื่อเผยแพร่ประวัติศาสตร์กระแสหลักเกี่ยวกับเหตุการณ์สังหารหมู่สมาชิกพรรค คอมมิวนิสต์ภายหลังการพยายามทำรัฐประหารที่ประสบความสำเร็จเมื่อวันที่ 30 กันยายน ค.ศ.1965 หรือ ที่เรียกว่า เหตุการณ์เกสตาบู แม้ว่า จะปรากฏเรื่องเล่าจากความทรงจำและประจักษ์พยานจากแง่มุมอื่นที่ขัดแย้งกับเรื่องเล่า ในพิพิธภัณฑ์ แต่ชาวอินโดนีเซียส่วนใหญ่ก็ยังเชื่อมั่นและยึดถือเรื่องเล่าภายในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ พิพิธภัณฑ์แห่งนี้จึง เปรียบเสมือนกลไกที่รัฐบาลอินโดนีเซียใช้เพื่อจัดการกับความเห็นต่างและความขัดแย้งทางการเมืองอย่างเด็ดขาด (Thippimol, 2022) นอกจากนี้ พิพิธภัณฑ์ยังสามารถถูกนำมาใช้เพื่อการช่วงชิง และลบเลือนความทรงจำระหว่างรัฐ และคู่ขัดแย้ง กรณีการปรับปรุงโรงงานกระดาษให้เป็นพิพิธภัณฑ์เป็นกลยุทธ์เชิงวาทกรรมและการช่วงชิงพื้นที่ซึ่งรัฐในฐานะ ผู้กุมอำนาจได้จัดแสดงนิทรรศการชิ้นใหม่ โดยได้ละเว้นเรื่องราวที่แสดงถึงความยากลำบากในชีวิตประจำวันของผู้ใช้แรงงาน และประวัติศาสตร์ของโรงงาน นอกจากนี้ พิพิธภัณฑ์ได้ละเลยการบอกเล่าประสบการณ์ของแรงงานในโรงงาน รวมถึงสภาพการทำงาน ความสัมพันธ์ระหว่างเพศ การต่อต้านการกดขี่ขูดรีด อาชีพ ความทรงจำในสถานที่ และความสนิทสนมในฐานะสหายร่วมอุดมการณ์ กล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ถือเป็นการลบเลือนประวัติศาสตร์การต่อต้าน

ของชนชั้นแรงงานโดยผู้กุมอำนาจที่ได้ประกาศสงครามกับอดีต โดยใช้พิพิธภัณฑ์กระตาศอิมิตเป็นอาวุธเพื่อลบเลือนความทรงจำเกี่ยวกับสภาพชีวิตประจำวันที่น่าเศร้าและการต่อต้านของผู้ใช้แรงงาน (Akbaş and Kelekçi, 2021)

นอกจากนี้รัฐชาติที่มีอธิปไตยแล้ว ฝ่ายต่อต้านที่ถูกปกครองและถูกจำกัดสิทธิก็สามารถใช้พิพิธภัณฑ์เป็นกลไกต่อสู้ในระดับนานาชาติด้วยเช่นกัน พิพิธภัณฑ์ปาเลสไตน์เป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจภายใต้บริบทดังกล่าว ใน ค.ศ.2016 พิพิธภัณฑ์ปาเลสไตน์ได้เปิดตัวขึ้นในเขตเวสต์แบงก์ด้วยสภาพของการขาดแคลนสิ่งของสะสมเพื่อจัดแสดง ทั้งนี้ ฝ่ายปาเลสไตน์อ้างว่าการยึดครองของอิสราเอลส่งผลให้พิพิธภัณฑ์ปาเลสไตน์ขาดวัตถุจัดแสดง ดังนั้น การเปิดตัวของพิพิธภัณฑ์ปาเลสไตน์จึงมีเค้าร่างของการเคลื่อนไหวที่ทำทายนโยบายการควบคุมและการลบเลือนของฝ่ายอิสราเอลที่มีต่อชาวปาเลสไตน์ พิพิธภัณฑ์จึงเป็นเครื่องมือที่สะท้อนว่า 1. ชาวปาเลสไตน์ยังคงดำรงอยู่และมีความทะเยอทะยานในการต่อสู้เพื่อเอกราช แม้จะถูกจำกัดสิทธิ 2. การอ้างว่าพิพิธภัณฑ์ขาดวัตถุจัดแสดงถูกใช้เป็นสัญลักษณ์เรียกร้องความสนใจจากนานาชาติต่อการยึดครอง นโยบายการตั้งถิ่นฐาน การเวนคืน และการควบคุมโดยอิสราเอล และ 3. พิพิธภัณฑ์เป็นพื้นที่ให้ผู้ชมได้จินตนาการถึงการดำรงอยู่ของชุมชนชาวปาเลสไตน์ และเป็นพื้นที่ต่อรองในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ (Burke, 2020) การต่อต้านและต่อรองยังได้สะท้อนออกมาจากเรื่องเล่าแห่งความทรงจำในพิพิธภัณฑ์ ในประเทศเยอรมัน บรรดาศิลปิน ปัญญาชน และนักเคลื่อนไหวผิวดำได้ตั้งกระทู้ไต่ถามเกี่ยวกับการรวบรวมวัตถุ การจัดแสดง และผู้เข้าชม พิพิธภัณฑ์ภายใต้บริบทของคนผิวดำเสียเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ พวกเขาได้ใช้ชนวนหลังอาณานิคม และการต่อต้านแบบบรรทัดฐานประวัติศาสตร์ โดยใช้พื้นที่พิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์วิทยาเบอร์ลินเป็นสนามในการรวบรวมและเก็บข้อมูลในพิพิธภัณฑ์ บทความยังเผยว่า นักวิชาการเช่น Fatima El-Tayeb ภายใต้แคมเปญ No Humboldt 2 ได้ทำทายนวกรรมสากลและพยายามสะท้อนการจับจ้องกลับไปสู่คนขาว ในท้ายที่สุด บทความยังสะท้อนถึงความท้าทายในการครอบงำแวดวงวรรณกรรมของคนขาวทั้งในและนอกพิพิธภัณฑ์ผ่านนวนิยายเรื่อง Adas Raum ของ Sharon Dodua Otoo (Sieg, 2021)

ทางด้าน Centro Nacional de Memoria Histórica ซึ่งเป็นศูนย์กลางในการจัดการความทรงจำหลักของชาติโคลัมเบียเป็นหนึ่งในพิพิธภัณฑ์ที่พยายามรวบรวมความทรงจำแห่งชาติในช่วงเวลาแห่งสันติภาพที่เปราะบาง ทั้งนี้ บทความเรื่อง Museums as Platforms of Resistance: The Use of Technology in Conflict Memory, Transitional Justice and Peacebuilding เสนอว่า เครื่องมือและสื่อดิจิทัลช่วยให้พิพิธภัณฑ์สามารถเล่าเรื่องในช่วงเวลาแห่งความตึงเครียดและการแตกแยกได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าในบางพื้นที่อาจมีข้อจำกัดทางด้านเทคโนโลยีอยู่บ้าง โดยเฉพาะในเขตชนบท กระนั้น ผู้วิจัยได้พยายามเผยให้เห็นถึงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความขัดแย้งในโคลอมเบีย และเรื่องราวเกี่ยวกับการจัดการความตึงเครียดในกระบวนการสร้างสันติภาพที่เปราะบางในโคลัมเบีย (Florez and Eccles, 2022)

แนวคิดการสร้างพื้นที่แห่งความทรงจำและความทรงจำร่วม

แนวคิดความทรงจำร่วม หรือ ความทรงจำรวมหมู่ (Collective Memory) โดย มอริซ อัลบวาคส์ได้เสนอว่า ในสังคมหนึ่งอาจมีความทรงจำร่วมแบบหนึ่ง และความทรงจำดังกล่าวขึ้นอยู่กับกลุ่มแกนนำ (Cadre) หรืออาจก่อร่างขึ้นภายในสังคมนั้นๆ ดังนั้น ในแต่ละปัจเจกบุคคลจึงมิได้มีเพียงแค่ความทรงจำแยกย่อยส่วนบุคคลเท่านั้น หากแต่ยังปรากฏกลุ่มก้อนทางความทรงจำที่สถิตอยู่ภายนอกแต่ละปัจเจกบุคคลอีกด้วย ความเข้าใจในอดีตของแต่ละปัจเจกบุคคลจึงยึดโยงอยู่กับความตระหนักรู้ในรูปแบบของกลุ่มก้อนอย่างเข้มแข็ง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ แม้ว่าการจดจำจะเป็นเรื่องของปัจเจกแต่กลุ่มทางสังคมต่างหากที่จะตัดสินว่าอะไรเป็นสิ่งที่สามารถจำได้ และจำอย่างไร อัลบวาคส์ได้ยกตัวอย่างถึงการแสดงออกของบุคคลในสังคมเกี่ยวกับการระลึกถึงเหตุการณ์ต่างๆ ในแต่ละวัฒนธรรมเพื่อยืนยันถึงข้อเสนอของเขา ทั้งนี้ การรำลึกถึงที่กล่าวถึงนั้นเกี่ยวข้องกับความทรงจำร่วมซึ่งได้ร้อยรัดเอาสังคม และมโนคติเข้าไว้ด้วยกัน นอกจากนี้ อนุสรณ์สถานที่เป็นรูปธรรม และพิธีกรรมอันเป็นนามธรรมเป็นสิ่งที่สร้างความผืนแน่น และยืนยันถึงการรวมตัวเป็นกลุ่มก้อนของสังคม (Halbwachs, 1992)

สำหรับ ปีแอร์ นอรา และคณะวิจัยของเขาซึ่งประกอบด้วยผู้ที่ศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ วรรณกรรม การเมือง และสังคมวิทยาได้ศึกษา ‘พื้นที่แห่งความทรงจำ’ (Memory Places) ของอัตลักษณ์ความเป็นชาติฝรั่งเศสได้ก่อตัวขึ้นตั้งแต่ยุคกลางเป็นต้นมา ประวัติศาสตร์แห่งความทรงจำเช่นนี้เกิดขึ้นจากตัวแทนของจินตภาพและความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์ที่ได้เข้าไปครอบครองพื้นที่เชิงสัญลักษณ์ซึ่งก่อรูปเป็นสังคมฝรั่งเศสและอัตลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรม การกล่าวถึงความทรงจำในบริบทนี้ยังได้หมายรวมถึงการลืมนั่นเองบางสิ่งบางอย่างด้วยเช่นกัน เราจะต้องเข้าใจถึงความทรงจำ

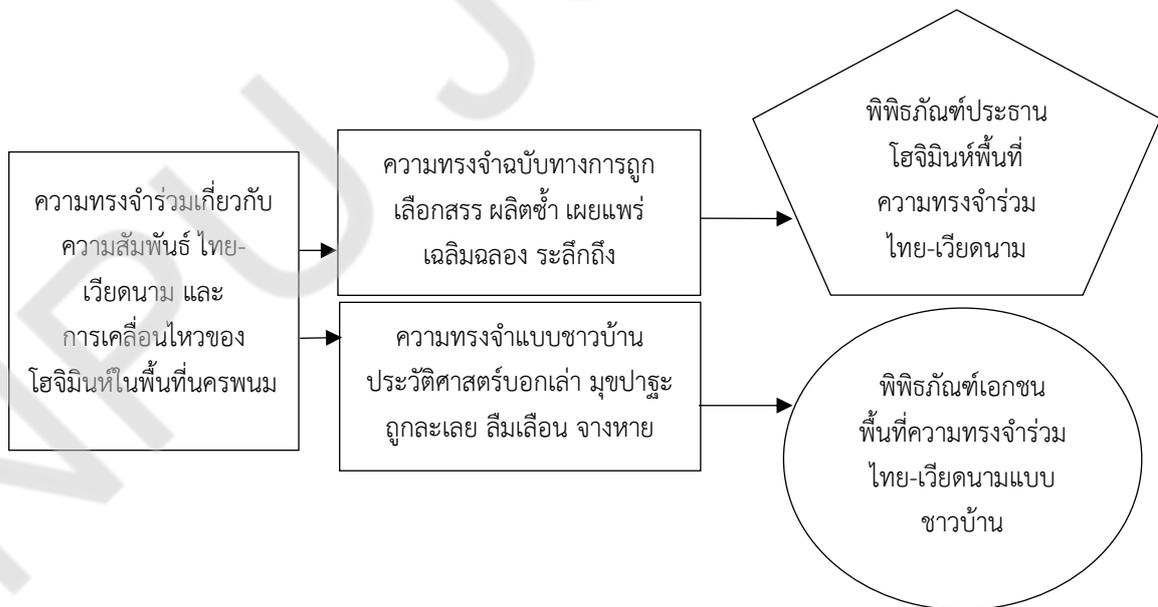
รูปแบบนี้ภายใต้ ‘บริบทศักดิ์สิทธิ์’ (Sacred Context) ที่มีหลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละชุมชนวัฒนธรรมได้จินตนาการว่าตนเองได้เข้าไปอยู่ภายในพื้นที่แห่งนั้นด้วยรูปแบบของภาพตัวแทนที่หลากหลาย (Nora, 1995)

การศึกษาเกี่ยวกับโฮจิมินห์ในเมืองไทย

งานบางชิ้นได้ศึกษาเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ภายใต้นามแฝง ‘เต๋าจิ้น’ (Thau Chin) ซึ่งได้เคลื่อนไหวเพื่อปลุกฝังอุดมการณ์การเมือง รวบรวม และจัดตั้งองค์กรชาตินิยมของชาวเวียดนามในเมืองไทย (Sripana, 2005) งานบางชิ้นเสนอว่า โฮจิมินห์มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ และเป็นผู้จัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์สยาม (Murashima, 2012) ภาพลักษณ์ของโฮจิมินห์ในสยามระหว่าง ค.ศ.1928-1929 ยังได้รับการศึกษาและวิเคราะห์ผ่านงานเขียนเรื่อง *Bác Hồ ở Thái Lan* โดยวิเคราะห์ผ่านงานเขียน 3 กลุ่ม ได้แก่ งานเขียนของโฮจิมินห์ งานเขียนของผู้ที่เคยร่วมงานกับโฮจิมินห์ และ งานเขียนของลูกหลานของผู้ที่เคยร่วมเคลื่อนไหวกับโฮจิมินห์ในสยามและบุคคลทั่วไป (Ongphimai, Boonwanna and Boonaree, 2019) งานบางชิ้นศึกษาเกี่ยวกับการสร้างพื้นที่ความทรงจำเกี่ยวกับโฮจิมินห์ในฐานะศูนย์รวมทางด้านจิตวิญญาณ การสร้างสำนึกชาตินิยมทางไกลของชาวเวียดนามในเมืองไทยตั้งแต่ช่วงกลางคริสต์ทศวรรษ 1940 จนถึงกลางทศวรรษ 1970 (Khamwan, 2020)

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้แนวคิดความทรงจำร่วม หรือ ความทรงจำรวมหมู่ (Collective Memory) ที่เสนอโดย มอริช อล์บวาคส์ รวมถึงนักวิชาการอีกหลายคนที่ได้มีส่วนพัฒนาแนวคิดดังกล่าว ทั้งนี้ จังหวัดนครพนมเป็นพื้นที่แห่งความทรงจำอันหลากหลาย โดยเฉพาะความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับชาวเวียดนามในเมืองไทยและการเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ในสยามในยุคหลังสงครามเย็น ไทยและเวียดนามต้องการยกระดับความสัมพันธ์ระดับทวิภาคีระหว่าง 2 ชาติให้ดียิ่งขึ้น การทูตเชิงวัฒนธรรมได้กลายเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งที่ถูกหยิบยกขึ้นมากระชับความสัมพันธ์และสมานบาดแผลจากความบาดหมางในอดีต ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดดังกล่าวเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ว่า ความทรงจำร่วมรูปแบบใดบ้างที่ถูกคัดสรรเพื่อบรรจุและประกอบสร้างในพื้นที่แห่งความทรงจำเกี่ยวกับโฮจิมินห์ในนครพนม และความทรงจำใดบ้างที่ถูกกลบเกลื่อนและมิได้มีการนำมาผลิตซ้ำในกรณีดังกล่าว ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารชั้นต้น เช่น Sơ lược về phong trào cứu nước của Việt kiều ở Thái และ หนังสือที่ระลึกในพิธีเปิดหมู่บ้านมิตรภาพไทย-เวียดนาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มด้วยวิถีวิทยาทางมานุษยวิทยาและประวัติศาสตร์เพื่อศึกษาความทรงจำร่วมและร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับไทยและเวียดนามในพื้นที่นครพนมจากมุมมองประชาชน ตัวแทนภาครัฐ นักการเมือง และตัวแทนองค์กรต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์ในฐานะพื้นที่แห่งความทรงจำร่วมระหว่างไทย-เวียดนามภายหลังยุคสงครามเย็น

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในงานวิจัยนี้เป็นการคัดเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม จำนวน 5 คน ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 5 ตัวแทน สมาคมไทยเวียดนามจังหวัดนครพนม จำนวน 4 คน ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 2 คน นักการเมือง จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านมานุษยวิทยา จำนวน 1 คน และ ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 1 คน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และความทรงจำร่วมที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ไทยเวียดนามในพื้นที่จังหวัดนครพนมจำนวน 4 ประเด็น ได้แก่ 1. ประวัติศาสตร์และความทรงจำร่วมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดนครพนม 2. ประวัติศาสตร์และความทรงจำร่วมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเวียดนาม 3. ประวัติศาสตร์และความทรงจำร่วมเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของประธานโฮจิมินห์ในจังหวัดนครพนม และ 4. ข้อมูลการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์จังหวัดนครพนม นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ใช้แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องจำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ 1. การจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และความทรงจำของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม 2. การจัดรูปแบบและเนื้อหาพิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์จังหวัดนครพนม และ 3. บทบาทของภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์จังหวัดนครพนม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น เอกสารชั้นรอง ที่เกี่ยวข้องกับความทรงจำร่วมและประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างไทย และเวียดนาม รวมถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของประธานโฮจิมินห์ทั้งในภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาเวียดนาม สำหรับการเก็บข้อมูลภาคสนามได้ดำเนินการในระหว่าง ค.ศ.2020-2022 ภายหลังจากได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ผู้วิจัยได้เข้าไปคลุกคลีในชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามเพื่อสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant-Observation) ในวิถีชีวิตและกิจกรรมต่างๆ เช่น การระลึกถึงวันคล้ายวันเกิดโฮจิมินห์ การเฉลิมฉลองความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม และกิจกรรมของสมาคมไทย-เวียดนาม นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้สังเกตรูปแบบและเนื้อหาพิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์จังหวัดนครพนม และพื้นที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง สำหรับการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ส่งหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ให้แก่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อวันและเวลาสัมภาษณ์ที่เหมาะสม โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่เก็บรวบรวมด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม บันทึกภาคสนาม ฯลฯ โดยมีการจัดทำข้อมูลหาแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลหรือตัวแปรเพื่อให้นำไปสู่ความเข้าใจต่อสิ่งที่เห็นและเป็นอยู่รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ที่ศึกษาโดยหลักการพื้นฐานสำคัญของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ทั้งนี้มีขั้นตอนที่สำคัญของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ 4 ขั้นตอนดังนี้ 1. การจัดระบบระเบียบของข้อมูล (Data Organizing) 2. การให้รหัสข้อมูล (Data Coding) 3. การจัดกลุ่มข้อมูล (Data Clustering) และ 4. การหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกลุ่มข้อมูลที่ได้เพื่อสร้างบทสรุป

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

เนื้อหาต่อไปนี้จะเป็นการนำเสนอผลการวิจัยและการอภิปรายผลการวิจัยจากการศึกษาภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม บันทึกภาคสนาม ฯลฯ การศึกษาเอกสารชั้นต้น ชั้นรอง และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยจะแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. บริบทการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์ จังหวัดนครพนม

การประกาศนโยบายปฏิรูป ‘โด่ยเหมย’ (Đổi Mới) ซึ่งเป็นผลมาจากการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามครั้งที่ 6 ในเดือนธันวาคม ค.ศ.1986 เผยให้เห็นวิสัยทัศน์แห่งความหวังในการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างไทย-เวียดนาม รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนาม และอาเซียนที่มีความตรงเครียดตลอดช่วงสงครามเย็นให้มีความอ่อนคลายลง ทั้งนี้ นายเหงียนวันลิง สมาชิกอาวุโสในกรมการเมือง ผู้สืบทอดตำแหน่งเลขาธิการใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามนับตั้งแต่ ค.ศ.1986 ได้ประกาศว่า “พวกเรามีความต้องการและพร้อมที่จะเจรจาหรือกับประเทศในภูมิภาคเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การสถาปนาความร่วมมือเพื่อดำรงไว้ซึ่งสันติภาพร่วมกัน การสร้างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้กลายเป็นภูมิภาคแห่งสันติภาพ เสถียรภาพ และความร่วมมือ” ใน ค.ศ.1988 พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ประกาศนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้าซึ่งเอื้ออำนวยต่อการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างไทย-เวียดนาม ยิ่งไปกว่านั้น สงครามเย็นที่ดำเนินมาเป็นระยะเวลายาวนานตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ได้ยุติลงภายหลังการรื้อถอนกำแพงเบอร์ลินและการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ความบอบช้ำทางด้านเศรษฐกิจจากการทำสงครามมาอย่างยาวนานและการลดเงินสนับสนุนจากประเทศในค่ายสังคมนิยมส่งผลให้เวียดนามต้องหันมาดำเนินนโยบายเปิดประเทศและปฏิรูปเศรษฐกิจให้พึ่งพากระบบทุนนิยมยิ่งขึ้น ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ส่งผลให้เวียดนามเร่งกระชับความสัมพันธ์กับไทยและร่วมมือกันดำเนินการในด้านต่างๆ ที่ยังค้างคา เช่น การแก้ไขปัญหาชาวเวียดนามอพยพในเมืองไทย การจัดตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อความร่วมมือทางการค้าและเศรษฐกิจ รวมถึงการแลกเปลี่ยนการเยือนเพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ ผู้นำไทยยังแสดงท่าทีสนับสนุนให้ยกเลิกการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจเวียดนาม (Economic Embargo) ที่ดำเนินการโดยสหรัฐอเมริกา ใน ค.ศ.1995 ไทยในฐานะสมาชิกแรกเริ่มของอาเซียนยังได้สนับสนุนให้เวียดนามเข้าเป็นสมาชิกลำดับที่ 7 ถัดจากบรูไน (Khamwan, 2022)

ภายหลังจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกอาเซียน ไทยและเวียดนามมีความปรารถนาในการกระชับความสัมพันธ์ให้แนบชิดกันยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ความหวาดระแวง ความบาดหมาง และประวัติศาสตร์บาดแผลระหว่างสองชาติในอดีตเป็นขวากหนามสำคัญในการสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างกัน ดังนั้น ไทยและเวียดนามจำเป็นต้องแสวงหากลไกทางวัฒนธรรมและปัจจัยทางประวัติศาสตร์ที่สามารถสลายบาดแผล และเสริมสร้างสันถวไมตรีระหว่าง 2 ชาติ ในช่วงเวลาดังกล่าวเริ่มมีการเผยแพร่เรื่องราวเชิงความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับ ‘โฮจิมินห์’ หรือ ‘ลุงโฮ’ ที่เคยเข้ามาเคลื่อนไหวในชุมชน ‘เกี้ยวบ้านนาจอก’ หรือ ‘บ้านใหม่’ จังหวัดนครพนม ทั้งนี้ คุณลุงเตียว เหงียนวัน ผู้อาวุโสชาวไทยเชื้อสายเวียดนามเป็นบุคคลแรกๆ ที่ให้ข้อมูลว่า “ท่านประธานโฮจิมินห์เคยมาอยู่และอาศัยพักพิงเพื่อหาหนทางกู้เอกราชของเวียดนามเมื่อ 60 – 70 ปีก่อน ท่านเป็นคนดี มีน้ำใจ นิสัยดี ชอบเล่นกับเด็ก ทำมาหากินปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์ ‘เผาจิ้น’ (นามแฝงของโฮจิมินห์-ผู้วิจัย) คนนี้เป็นถึงประธานาธิบดีแห่งประเทศเวียดนาม” (Jaitiang, 2001) เรื่องราวการเคลื่อนไหวของท่านโฮจิมินห์ในนครพนมจึงเริ่มแพร่กระจายออกไปและภายหลังได้ถูกนำมาใช้ขับเคลื่อนการทูตวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระดับพหุภาคีระหว่างไทยและเวียดนาม

กล่าวได้ว่า กระแสการรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ในนครพนมได้รับความสนใจจากนักวิชาการ นักการเมือง ชาวบ้าน ฯลฯ ในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1990 – ต้นคริสต์ทศวรรษ 2000 ทั้งนี้ ลุงเตียว เหงียนวัน เป็นผู้มืบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ได้เผยว่า “เมื่อ 4-5 ปีมานี้ หมู่บ้านนาจอกของพวกเราได้ต้อนรับแขกผู้มีเกียรติทั้งคณะบุคคลจากรัฐบาล และเอกชน มีทั้งคนไทย และชาวต่างชาติ มีถึงระดับผู้นำประเทศ นักการทูต นักวิชาการ นักหนังสือพิมพ์ สื่อมวลชน นักท่องเที่ยว และอื่นๆ มากหน้าหลายตามาเยี่ยมเยือนหมู่บ้านของเรา นับวันมากขึ้น และมากยิ่งขึ้น” ในขณะที่นักวิชาการในท้องถิ่นเริ่มผลิตและเผยแพร่เรื่องราวเชิงประวัติศาสตร์บอกเล่าที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ ณ บ้านนาจอก เนื้อหาตอนหนึ่งในหนังสือเรื่อง ลุงโฮกับยุทธศาสตร์การกู้ชาติที่นครพนม ซึ่งเผยแพร่ในช่วงเวลาดังกล่าวระบุว่า “หนังสือเล่มนี้พัฒนามาจากบทความเล็กๆ สั้นๆ เป็นความพยายามหนึ่งที่จะมีส่วนร่วมส่งเสริม และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เชิดชูเกียรติลุงโฮ ‘สามัญชนผู้ยิ่งใหญ่’” (Jaitiang, 2001)

แม้ว่าสงครามเย็นจะยุติลงไปแล้วตั้งแต่ช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1990 กระนั้น ร่องรอยแห่งความทรงจำและความหวาดกลัวภัยคอมมิวนิสต์ยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทยโดยเฉพาะในจังหวัดนครพนมซึ่งเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ ในเหตุการณ์วันเสียดินแดน นักวิชาการที่มีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์ผู้หนึ่งได้กล่าวถึงความหวาดระแวงของภาครัฐเกี่ยวกับปัญหาความมั่นคงว่า “การศึกษาเรื่องราวความเป็นมาของบ้านนาจอกดำเนินไปภายใต้กระแสกดดันจากผู้ที่ไม่รู้เรื่องราวที่แท้จริง และเจตนาไม่รู้เรื่องมีผลอย่างยิ่งต่อการดำเนินการค้นคว้า ถึงแม้ว่าไฟมันร้อน เพราะเรื่องนี้เป็นกรทวนกระแสสังคมในมิติของความมั่นคงแต่ด้วยความบริสุทธิ์ใจของคณะผู้วิจัยและความจริงใจของพี่น้องบ้านนาจอก จึงทำให้เราทำงานนี้ได้สำเร็จ” (Nantachukra, 2001) ในขณะที่ข้าราชการในกระทรวงมหาดไทยผู้หนึ่งเผยให้เห็นความหวาดระแวงของรัฐที่มีต่อฝ่ายเวียดนามว่า “เจ้าหน้าที่ทางการทูตเวียดนามมักจะเดินทางมาเยี่ยมเยียนชาวเวียดนามในนครพนมหลายครั้งโดยมิได้แจ้งให้ภาครัฐทราบอย่างเป็นทางการ ซึ่งสร้างความไม่สบายใจให้แก่ฝ่ายความมั่นคงในจังหวัด” (Paitoon, Interview January 21, 2021)

บรรยากาศแห่งความหวาดระแวงเริ่มบรรเทาลงในช่วงกลางทศวรรษ 1990 เมื่อพลเอกเขาวลิต ยงใจยุทธ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครพนม หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ซึ่งมีฐานเสียงส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 22 ของประเทศไทย ด้วยบริบทที่เอื้ออำนวยของการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น ผสานกับความต้องการของภาคเอกชนส่งผลให้เกิดกระแสเรียกร้องให้มีการส่งเสริมและเชื่อมโยงทางการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีน ข้าราชการกระทรวงมหาดไทยผู้หนึ่งให้ความเห็นเกี่ยวกับบริบททางการเมืองและความต้องการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของจังหวัดนครพนมในช่วงเวลาดังกล่าวไว้ว่า “เรามีศักยภาพทางการเมืองเรามีพลเอกเขาวลิต ยงใจยุทธ เป็นนายกรัฐมนตรี ความสัมพันธ์ระหว่างไทย ลาว และเวียดนามดีขึ้น ภาคเอกชนก็มีความฝัน มีความอยากที่จะพัฒนาเศรษฐกิจให้หลุดพ้นจากการเป็นเมืองท้ายซอย ภาครัฐและเอกชนโดยเฉพาะหอการค้าจังหวัดนครพนมจึงร่วมมือกันผลักดันการค้าชายแดน และการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขง” (Paitoon, Interview January 21, 2021)

อดีตข้าราชการและนักการเมืองในพื้นที่จังหวัดนครพนมให้ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของอดีตนายกรัฐมนตรีของไทยว่า “พลเอกเขาวลิต ยงใจยุทธได้รับทราบที่ท่านโฮจิมินห์เคยมาเคลื่อนไหวที่บ้านนาจอก ท่านได้มอบหมายให้ผมซึ่งเป็นนายอำเภอเมืองไปหาข้อเท็จจริงว่าเป็นอย่างไร เมื่อไหร่ ยังมีลูกหลาน หรือข้าวของเครื่องใช้ที่หลงเหลืออยู่บ้างไหม ? เราจะมีแนวทางเชิดชูเกียรติท่านอย่างไรเพื่อให้ชาวเวียดนามเห็นว่าเราให้ความสำคัญต่อประมุขของเพื่อนบ้านเรา” (Wichayasut, Interview December 22, 2020) ในขณะที่พลเอกเขาวลิต ยงใจยุทธ แสดงความคิดเห็นต่อกรณีดังกล่าวในเอกสารฉบับหนึ่งว่า “ท่านโฮจิมินห์ไม่เพียงเป็นเพียงรัฐบุรุษของประเทศเวียดนามแต่เป็นบุคคลสำคัญที่เป็นที่รู้จักในระดับโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นที่เคารพศรัทธาของประชาชนเวียดนามอย่างยิ่ง การให้ความสำคัญกับผู้นำของประเทศเพื่อนบ้านที่เคยมีประวัติศาสตร์ที่ดีกับประเทศจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและระหว่างประชาชนอย่างมั่นคงและลึกซึ้ง”

กระทรวงการต่างประเทศของไทยได้มีหนังสือที่ กต.0703/4082 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน ค.ศ.1998 โดยได้เสนอข้อคิดเห็นต่อผลที่คาดว่าจะได้รับจากการใช้เครื่องมือทางการทูตเชิงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เพื่อสร้างพื้นที่ความทรงจำเกี่ยวกับโฮจิมินห์ในจังหวัดนครพนมว่า “อดีตประธานโฮจิมินห์เป็นเหมือนจุดรวมใจของชาวเวียดนาม การพัฒนาหมู่บ้านนาจอกนอกจากจะส่งเสริมการท่องเที่ยวแล้วยังเป็นการส่งเสริมมิตรภาพไทย-เวียดนามทั้งระดับรัฐบาลและระดับประชาชนอีกทางหนึ่ง” เอกสารฉบับเดียวกันยังระบุว่า “ปัจจุบันชาวเวียดนามเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้นทุกปีโดยส่วนใหญ่อยู่ในภาคกลาง คือ กรุงเทพฯ และพัทยา หากพัฒนาบ้านนาจอกตามแนวคิดดังกล่าวจะดึงดูดนักท่องเที่ยวเวียดนามเดินทางมาภาคอีสานมากขึ้น” ในขณะเดียวกัน หนังสือเลขที่ กต.0703/4092 ลงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1998 เผยว่า “รัฐบาลเวียดนามยินดีและสนับสนุนแนวความคิดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่จะร่วมกับจังหวัดนครพนมดำเนินโครงการพัฒนาบ้านนาจอกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และมิตรภาพไทย-เวียดนาม” (Bunmi, 2004)

ในเดือนตุลาคม ค.ศ.2002 ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และมิตรภาพไทย-เวียดนามเพื่อเร่งรัดโครงการให้แล้วเสร็จภายในต้น ค.ศ.2004 ทั้งนี้ยังได้มีการเสนอให้ปรับปรุงอาคารเรียนโรงเรียนบ้านนาจอกซึ่งได้ยุติการเรียนการสอนไปแล้วเพื่อพัฒนาเป็นอาคารศูนย์ข้อมูล แหล่งเรียนรู้ และพิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์ ในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2004 ไทยและเวียดนามได้ร่วมกันประกอบพิธีเปิดหมู่บ้านมิตรภาพไทย-เวียดนาม ณ บ้านนาจอก จังหวัดนครพนม โดยนายกรัฐมนตรีของไทยและเวียดนามได้เป็นประธานร่วมในพิธี

ดังกล่าว ส่วนหนึ่งในคำปราศรัยของนายพานวันชัย นายกรัฐมนตรีเวียดนามได้ระบุว่า “แม่ลุงโฮของพวกเขาข้าพเจ้า ได้เดินทางออกจากพื้นที่แห่งนี้กว่า 70 ปี แล้ว แต่ทางราชการและประชาชนชาวนครพนมยังมีความผูกพันระหว่างสองเชื้อชาติก็ได้ทุ่มเทแรงกายเพื่อพัฒนาสถานที่แห่งนี้ให้คงอยู่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมที่แสดงความผูกพันของทางราชการ และชาวนครพนมที่มีต่อท่านประธานโฮจิมินห์” (Bunmi, 2004) ดังนั้น พิพิธภัณฑโฮจิมินห์ในฐานะพื้นที่แห่งความทรงจำร่วมระหว่างไทยและเวียดนามจึงได้เปิดตัวขึ้นอย่างเป็นทางการภายใต้โครงการหมู่บ้านมิตรภาพไทย-เวียดนามตั้งแต่ ค.ศ.2004 เป็นต้นมา

สำหรับนโยบายของเวียดนามตั้งแต่ ค.ศ.2003 เป็นต้นมา ได้มีการปรับปรุงแนวทางการเผยแพร่ “แนวคิดโฮจิมินห์” (Tu tưởng Hồ Chí Minh) ที่แต่เดิมจะมุ่งเน้นเฉพาะกลุ่มมวลชนภายในประเทศได้เปิดกว้างออกไปสู่กลุ่มเป้าหมายอื่นๆ ในต่างแดน โดยเฉพาะชุมชนชาติพันธุ์เวียดนามที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศผ่านแผนงาน “การสรรเสริญประธานโฮจิมินห์ในฐานะวีรบุรุษผู้ปลดแอกเวียดนาม และนักวัฒนธรรมที่โดดเด่นของโลกในพื้นที่ต่างประเทศ” (Tôn vinh Chủ tịch Hồ Chí Minh, Anh hùng giải phóng dân tộc Việt Nam, Nhà văn hoá kiệt xuất ở nước ngoài) ด้วยเหตุดังกล่าว ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมา เวียดนามจึงสามารถผลักดันให้มีการจัดวางรูปปั้น โฮจิมินห์ไว้ในสถานที่ต่างๆ ใน 19 ประเทศทั่วโลก นอกจากนั้นยังมีการผลักดันให้ชื่อโฮจิมินห์เป็นชื่อถนน หรือการสร้างอนุสาวรีย์โฮจิมินห์ เพื่อเป็นการเชิดชูวีรบุรุษของชาวเวียดนามในต่างแดนอีกด้วย (Đài tiếng nói Việt Nam, 2020)

กล่าวได้ว่า การสร้างพิพิธภัณฑประธานโฮจิมินห์อยู่ภายใต้บริบทของสังคมการเมืองที่ต้องการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศระหว่างไทย-เวียดนามที่เคยมีความบาดหมางในยุคสงครามเย็นโดยการใช้การทูตเชิงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ให้กลายเป็นกลไกของอำนาจละมุนเพื่อสร้างพื้นที่ความทรงจำร่วมในเชิงสร้างสรรค์ระหว่าง 2 ชาติ กรณีดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเสนอของ Muscat (2020) ที่เสนอว่า พิพิธภัณฑเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนอำนาจละมุนระดับนานาชาติเพื่อขยายอิทธิพลของรัฐออกไปยังต่างประเทศอันส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในวงกว้างในขณะเดียวกัน การสร้างพื้นที่ความทรงจำเพื่อเผยแพร่เรื่องราวของโฮจิมินห์ในเมืองไทยและประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม ที่รัฐเป็นฝ่ายเลือกสรรให้ชาวไทยและชาวเวียดนามได้รับทราบยังสอดคล้องกับข้อเสนอของ Bethwaite (2021) ที่เสนอว่า การทูตพิพิธภัณฑเป็นเครื่องมือเสริมความเข้มแข็งทางการเมือง ส่งเสริมวัฒนธรรมของประเทศในต่างแดน และสร้างความเชื่อมโยงกับผู้ชมชาวต่างชาติ นอกจากนั้น พิพิธภัณฑประธานโฮจิมินห์ยังสะท้อนให้เห็นบทบาททางการทูตที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลไทยและเวียดนามในยุคหลังสงครามเย็นดังข้อเสนอของ Prieue (2021) ที่เสนอว่า ในบางกรณี การดำเนินงานของพิพิธภัณฑอาจสอดคล้องกับนโยบายการต่างประเทศของแต่ละชาติ

2. ความทรงจำร่วมในพิพิธภัณฑประธานโฮจิมินห์ จังหวัดนครพนม

พิพิธภัณฑประธานโฮจิมินห์ตั้งอยู่ในโครงการหมู่บ้านมิตรภาพไทย-เวียดนามซึ่งเดิมเป็นที่ตั้งของโรงเรียนบ้านนาจอก (แรงประชาชน-súc lực nhân dân) ที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ.1932 (ภายหลังจากโฮจิมินห์เดินทางออกจากนครพนมประมาณ 3 ปี) เพื่อเป็นแหล่งอบรมความรู้ให้แก่บุตรหลานชาวไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านนาจอกตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ใน ค.ศ.2000 โรงเรียนบ้านนาจอกได้ยุติบทบาทด้านการเรียนการสอนเนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการได้ยุบโรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียนน้อย นอกจากนั้น การพัฒนาถนนหนทางในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาส่งผลให้ชาวบ้านนิยมส่งบุตรหลานเข้าไปเรียนในตัวเมืองซึ่งตั้งอยู่ห่างออกไปเพียง 4 กิโลเมตร (Boonchawarit, Interview April 28, 2020) อย่างไรก็ตาม ใน ค.ศ.2004 โรงเรียนบ้านนาจอกได้กลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้งแต่มีใช้ด้วยภารกิจทางการศึกษา หากแต่เป็นภารกิจใหม่ในการสร้างพื้นที่แห่งความทรงจำเพื่อบรรจุเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และการเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ในเมืองไทยภายใต้บริบทของประวัติศาสตร์ชาติ และการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างไทย-เวียดนาม

พิพิธภัณฑประธานโฮจิมินห์เป็นพื้นที่ความทรงจำร่วมแห่งแรกที่จัดตั้งขึ้นภายใต้ความร่วมมือระหว่างไทยและเวียดนาม โดยได้รับการสนับสนุนจากหลายภาคส่วน เช่น จังหวัดนครพนม องค์กรส่วนปกครองท้องถิ่น สถาบันการศึกษา องค์กรภาคเอกชน และกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ทั้งนี้ คณะกรรมการร่วมไทย-เวียดนามได้มอบหมายให้ฝ่ายไทยดำเนินการปรับปรุงอาคารสถานที่ ปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบ และซ่อมแซมระบบสาธารณูปโภคที่เกี่ยวข้อง ในขณะที่ฝ่ายเวียดนามได้มอบหมายให้พิพิธภัณฑโฮจิมินห์ กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการเผยแพร่เรื่องราวและภาพลักษณ์ของโฮจิมินห์ภายใต้กำกับของกระทรวงวัฒนธรรมและข่าวสารเป็นผู้รับผิดชอบในการเลือกสรรเนื้อหาและความทรงจำทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของประธานโฮจิมินห์ การจัดหารูปหล่อโลหะของประธานโฮจิมินห์

การออกแบบนิทรรศการถาวรในพิพิธภัณฑ์ การจัดทำบ้านจำลองของอดีตประธาน โฮจิมินห์ในอัตราส่วน 1:10 การสนับสนุนทางด้านเอกสาร การสนับสนุนวัสดุสิ่งของเพื่อจัดแสดง ณ พิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์ รวมถึงการจัดหาต้นไม้อันเป็นสัญลักษณ์ของไทยและเวียดนามซึ่งจะนำมาปลูกในวันประกอบพิธีเปิดโครงการฯ (Bunmi, 2004)

ภาพที่ 2 พระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 และพระราชินีประดับด้านหน้าห้องนิทรรศการในขณะที่หุ่นจำลองประธานโฮจิมินห์ได้รับการจัดวางไว้บริเวณส่วนกลางห้องโดยมีธงชาติไทย-เวียดนามควบคู่กัน

พื้นที่จัดแสดงหลักของพิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์ตั้งอยู่บนชั้นสองของตัวอาคารโดยได้ปรับปรุงห้องเรียนเดิมให้กลายเป็นห้องโถงทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าเพื่อจัดแสดงเนื้อหาทางด้านประวัติศาสตร์และความร่วมมือระหว่างไทย-เวียดนาม บริเวณเหนือกรอบประตูด้านหน้าห้องจัดแสดงนิทรรศการได้มีการประดับพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เคียงคู่กับพระฉายาลักษณ์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เมื่อลดสายตาลงมาและมองผ่านบริเวณกึ่งกลางประตูขนาดใหญ่เข้าไป จะปรากฏหุ่นจำลองขนาดครึ่งตัวของประธานโฮจิมินห์ซึ่งมีรูปทรงคันทาและสามารถพบเห็นได้ตามสถานที่ต่างๆ ทั่วประเทศเวียดนาม ทศนิยมภาพดังกล่าวชี้ชวนให้เชื่อมโยงถึงแนวคิดในการเกื้อหนุนและให้ความสำคัญกับองค์ประมุขของประเทศไทย ในฐานะเจ้าบ้าน ในขณะที่โฮจิมินห์เป็นผู้ที่เดินทางเข้ามาเคลื่อนไหวเพื่อกอบกู้ชาติบ้านเมืองภายใต้พระบรมโพธิสมภารในประเทศไทย ด้านหลังหุ่นจำลองของประธานโฮจิมินห์ได้มีการประดับธงชาติไทยเคียงคู่ธงชาติเวียดนาม อีกทั้งยังมีการประดับภาพนภีราบบริเวณกึ่งกลางระหว่างธงชาติไทย-เวียดนามเพื่อเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความปรารถนาในการสร้างสันติภาพระหว่างสองชาติ

สำหรับเนื้อหาที่ถูกเลือกสรรให้จัดแสดงและผลิตซ้ำภายในพิพิธภัณฑ์ดำเนินการโดยพิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์ กรุงเทพมหานครเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นเนื้อหาภายในพิพิธภัณฑ์จึงมีลักษณะของประวัติศาสตร์กระแสหลักเช่นเดียวกับพิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์ ณ กรุงเทพมหานคร โดยสามารถแบ่งเนื้อหาสำคัญออกเป็น 2 หัวข้อ คือ 1. เรื่องราวเกี่ยวกับประธานโฮจิมินห์ และ 2. ความสัมพันธ์ไทยและเวียดนาม สำหรับเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของประธานโฮจิมินห์ประกอบด้วย 1. ประวัติของประธานโฮจิมินห์ซึ่งแสดงเนื้อหาเกี่ยวกับชีวประวัติของท่านโฮจิมินห์ตั้งแต่เกิดจนถึงแก่อสัญกรรม 2. แผนทางการเดินทางและการเคลื่อนไหวของประธานโฮจิมินห์ในเมืองไทยซึ่งแสดงเนื้อหาเกี่ยวกับการปรากฏตัวของท่านในพื้นที่ต่างๆ ในเมืองไทยระหว่าง ค.ศ.1928 – 1930 เช่น กรุงเทพฯ พิจิตร อุตรธานี นครพนม ฯลฯ 3. แบบจำลองบ้านเกิดลุงโฮ ณ หมู่บ้านกิมเลียน อำเภอนามตัน จังหวัดเหงะอาน และการจำลองสภาพความเป็นอยู่ของท่านในวัยเยาว์ภายใต้การเลี้ยงดูของมารดา 4. แบบจำลองบ้านพักและห้องนอนของลุงโฮ ณ กรุงเทพมหานคร มีลักษณะเป็นบ้านทรงไทยใต้ถุนสูงซึ่งลุงโฮได้พักอาศัยและทำงานในบ้างหลังนี้ตลอดช่วงสงครามต่อต้านอเมริกาจนกระทั่งท่านถึงแก่อสัญกรรมใน ค.ศ.1969

5. การประกาศอิสรภาพเวียดนามซึ่งแสดงเนื้อหาเกี่ยวกับการประกาศเอกราชเวียดนามในวันที่ 2 กันยายน ค.ศ.1945 และ
6. สุสานโฮจิมินห์ สถานที่บรรจุร่างของท่านโฮจิมินห์ภายหลังการถึงแก่อสัญกรรม

ทางด้านเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ไทยและเวียดนาม ประกอบด้วย 1. พระราชนิพนธ์กวีไทย-เวียดนาม ซึ่งแสดงเนื้อหาเกี่ยวกับการเสด็จเยือนเวียดนามของพระมหากษัตริย์ไทยและพระบรมวงศานุวงศ์ เช่น การเสด็จเยือนเวียดนาม ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระราชินีฯ ใน ค.ศ.1930 ซึ่งเป็นช่วงที่เวียดนามตกอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส และไทยกำลังเผชิญหน้ากับลัทธิอาณานิคม ภาพการเสด็จเยือนเวียดนามของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ใน ค.ศ.1993 ซึ่งเป็นช่วงเวลาของไทยกำลังรื้อฟื้นความสัมพันธ์กับเวียดนามภายหลังยุคสงครามเย็น 2. ความสัมพันธ์ไทย-เวียดนามซึ่งแสดงเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ชาติตั้งแต่ยุครัฐจารีตจนถึงปัจจุบัน และความเป็นมาของโครงการหมู่บ้านมิตรภาพไทย-เวียดนามซึ่งเผยให้เห็นพลวัตและบทบาทเชิงการทูตวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของความทรงจำร่วมเกี่ยวกับประธานโฮจิมินห์ในนครพนม 3. อติรัฐบาลไทยเยือนเวียดนามซึ่งแสดงเนื้อหาเกี่ยวกับการเจรจาเพื่อสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย-เวียดนาม ใน ค.ศ.1976 ภายหลังสงครามเวียดนาม ภาพการต้อนรับนายฝ่ามวันต่ง อติตนายกรัฐมนตรีเวียดนาม ใน ค.ศ.1978 โดยถือเป็นครั้งแรกที่นายกรัฐมนตรีสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามได้เดินทางมาเยือนไทยภายหลังสงครามเวียดนาม และภาพการพบปะระหว่างท่านโฮจิมินห์กับนายปรีดี พนมยงค์ ณ กรุงฮานอย เวียดนาม ใน ค.ศ.1966 ทั้งนี้ รัฐบาลปรีดี พนมยงค์ ได้สนับสนุนขบวนการเวียดนามใต้ผ่านการนำของโฮจิมินห์ โดยอนุญาตให้เวียดนามเหนือจัดตั้งสำนักงานตัวแทน ณ กรุงเทพฯ ภายหลังจากการประกาศเอกราช ใน ค.ศ.1945

ภาพที่ 3 ส่วนจัดแสดงเนื้อหาทางประวัติศาสตร์และความทรงจำในพิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์

นอกจากจะทำหน้าที่กลไกเชิงการทูตวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างไทย-เวียดนาม ผู้วิจัยยังพบว่า พิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์ยังมีเค้าร่างของการทำหน้าที่ขับเคลื่อน เบียดขับ และกีดกันความทรงจำอื่นๆ ที่มีลักษณะเป็นเรื่องเล่าเชิงมุขปาฐะของชาวบ้าน เรื่องราวเกี่ยวกับสหายร่วมอุดมการณ์ หรือแม้กระทั่งตัวตนของชาวเวียดนามในเมืองไทยซึ่งมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนการก่อกำเนิดเวียดนามในอดีต กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า พิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์ดำรงอยู่ในสถานะผู้ให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ชาติฉบับทางการซึ่งปฏิเสธเรื่องเล่าแบบชาวบ้าน กรณีตัวอย่างที่น่าสนใจคือ พิพิธภัณฑ์แห่งนี้เสนอว่า ประธานโฮจิมินห์เคลื่อนไหวยุติสงครามในระยะเวลาระหว่าง ค.ศ.1928-1930 ซึ่งสอดคล้องกับประวัติศาสตร์ฉบับทางการของเวียดนามที่เสนอว่า โฮจิมินห์เข้ามาเคลื่อนไหวในเมืองไทย 2 ครั้ง ครั้งแรกระหว่าง ค.ศ.1928-1929 และครั้งที่ 2 ในช่วงเดือนเมษายน ค.ศ.1930 ในขณะที่ ‘บ้านลุงโฮจิมินห์’ แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์อีกแห่งหนึ่งที่อยู่ภายใต้การบริหารจัดการของชาวบ้าน และตั้งอยู่ห่างออกไปไม่ถึง 1 กิโลเมตร กลับเสนอว่า ลุงโฮเคลื่อนไหวอยู่ในนครพนมในระยะเวลาที่ยาวนานถึง 7 ปี โดยอ้างอิงจากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสบางคนซึ่งขัดแย้งกับประวัติศาสตร์กระแสหลักของเวียดนามอย่างสิ้นเชิง

นอกจากความแตกต่างทางด้านมิติเวลาที่กล่าวถึงข้างต้น เนื้อหาในพิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์ยังหลีกเลี่ยงที่จะกล่าวถึงความทรงจำอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับประธานโฮจิมินห์และชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม หนึ่งในตัวอย่างที่เด่นชัดคือ เรื่องราวเกี่ยวกับการนับถือโฮจิมินห์ในฐานะเทพเจ้าที่ยังมีชีวิต (ông thần sống) ของชาวเวียดนามอพยพในจังหวัดนครพนม

กล่าวคือ นับตั้งแต่ทศวรรษ 1950 เป็นต้นมา ในบ้านเรือนชาวเวียดนามมักจะมีการจัดตั้งแท่นบูชาปิตุภูมิ หรือ บ้านเฒ่าโต่ก๊วก (Bàn thờ tổ quốc) โดยมีการประดับภาพของประธานโฮจิมินห์บริเวณศูนย์กลางของแท่นบูชา และมีการติดป้ายคำขวัญ ที่มีเนื้อหาปลุกกระตือรือร้นชาตินิยมเวียดนาม (An, 1977) ซึ่งสอดคล้องกับคำบอกเล่าของเกี้ยวบ่าวอาวุโสท่านหนึ่งว่า

“อยู่ที่บ้านลุงมีโต๊ะบูชาปักโท่ [ลุงโฮ] ตั้งไว้สูงกว่าโต๊ะบูชาบรรพบุรุษ มีคำขวัญติดไว้ในส่วนต่างๆ เช่น ด้านบนติดคำว่า ‘ปิตุภูมิเหนือสิ่งอื่นใด’ ด้านล่างติดคำว่า ‘จู่ติก’ [ประธาน] โฮจิมินห์จงเจริญ อีกฝั่งหนึ่งติดคำว่า ‘เวียดนาม – ไทยใกล้ชิดยืนนาน’ การบูชาปักโท่ที่ยังไม่เสียชีวิตเหมือนพวกเรากำลังบูชาเทพเจ้าที่ยังมีชีวิต (thờ thần sống) เพื่อรวมใจผู้คนให้รักชาติ รักปักโท่” (Binh, Interview April 26, 2020)

จากการเก็บข้อมูลในพื้นที่พบว่า ความทรงจำเกี่ยวกับ แท่นบูชาปิตุภูมิ ปรากฏอย่างแพร่หลายในชุมชนชาวเวียดนามภาคอีสานในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1950 – กลางคริสต์ทศวรรษ 1970 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ไทยกับเวียดนามเหนือมีความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ทางการเมือง ยิ่งไปกว่านั้น ความทรงจำดังกล่าวยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างสำนึกชาตินิยมทางไกลในชุมชนชาวเวียดนามในอีสาน (Anderson, 1998) ดังนั้น ความทรงจำภายใต้บริบทเช่นนี้จึงขัดแย้งกับบริบทในการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างไทย-เวียดนาม ในปัจจุบัน เรายังคงสังเกตเห็นการประดับภาพโฮจิมินห์ไว้บริเวณแท่นบูชาบรรพบุรุษตามบ้านเรือนของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามบางครัวเรือน ผู้อาวุโสบางคนให้ข้อมูลว่าชาวไทยเชื้อสายเวียดนามหลายครัวเรือนยังคงอนุรักษ์รูปภาพโฮจิมินห์เพื่อประดับไว้กราบไหว้บูชาในวันสำคัญของครอบครัว เช่น วันเซ่นไหว้บรรพบุรุษ วันตรุษญวน หรือ วันชาติเวียดนาม เป็นต้น (Binh, Interview April 26, 2020) อย่างไรก็ตาม ความทรงจำในลักษณะนี้มิได้ปรากฏในพิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์ จังหวัดนครพนม เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ว่าในจังหวัดนครพนมจะมีชาวไทยเชื้อสายเวียดนามอาศัยอยู่จำนวนมากที่สุดในประเทศไทย กระนั้น ภายในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้กลับปรากฏรูปภาพที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยเชื้อสายเวียดนามอยู่เพียงภาพเดียวเท่านั้น คือ ภาพสตรีชาวไทยเชื้อสายเวียดนามเฝ้ารับเสด็จพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เคียงคู่กับพระฉายาลักษณ์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เมื่อครั้งที่ทั้งสองพระองค์เสด็จเยี่ยมเยียนราษฎรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้ การละเลยในการไม่กล่าวถึงประวัติศาสตร์และความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยเชื้อสายเวียดนามอาจเนื่องมาจากกลุ่มคนเหล่านี้ ถูกมองว่าเป็นภัยคุกคามต่อประเทศไทยตลอดช่วงเวลาสงครามเย็นหรือที่ฝ่ายความมั่นคงเรียกว่า ‘ภัยญวน’ โดยรัฐบาลไทยมีความต้องการผลักดันให้กลุ่มชาวเวียดนามอพยพเดินทางกลับประเทศเวียดนามทั้งหมด (Burusphat, 1988) ความทรงจำ ในลักษณะดังกล่าวจึงถูกละเว้นมิได้ถูกนำเสนอในพื้นที่พิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์

ความทรงจำที่ปรากฏในพิพิธภัณฑ์ฯ	ความทรงจำที่ไม่ปรากฏในพิพิธภัณฑ์ฯ
1. ประวัติประธานโฮจิมินห์ฉบับทางการ	1. การนับถือประธานโฮจิมินห์ในฐานะเทพเจ้าที่ยังมีชีวิต
2. แผนที่การเดินทางและเคลื่อนไหวของประธานโฮจิมินห์ในเมืองไทย	2. การประดับภาพโฮจิมินห์บนแท่นบูชาปิตุภูมิตามบ้านเรือนชาวเวียดนามในนครพนม
3. แบบจำลองบ้านเกิดโฮจิมินห์ ณ จังหวัดเหงะอาน	3. เรื่องเล่าเกี่ยวกับประธานโฮจิมินห์ในลักษณะความทรงจำของชาวบ้าน
4. แบบจำลองบ้านพักและห้องนอนโฮจิมินห์ ณ กรุงฮานอย	4. เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ความทรงจำ และวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในนครพนม
5. การประกาศอิสรภาพเวียดนาม	
6. สุสานโฮจิมินห์	
7. พระราชกรณียกิจไทย-เวียดนาม	
8. ความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม	
9. อดีตรัฐบาลไทยเยือนเวียดนาม	

ภาพที่ 4 ตารางระบุเนื้อหาความทรงจำที่ปรากฏและไม่ปรากฏในพิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์ จังหวัดนครพนม

ผู้วิจัยพบว่า การเลือกหรือไม่เลือกนำเสนอเรื่องราวใดๆ ในพื้นที่แห่งนี้สัมพันธ์กับการควบคุมเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ให้อยู่ภายใต้กระแสธารเดียวกันกับประวัติศาสตร์กระแสหลักและสอดคล้องกับภารกิจการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างไทย-เวียดนาม ความทรงจำที่เกี่ยวกับประธานโฮจิมินห์ในพื้นที่แห่งนี้จึงสอดคล้องกับประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวของท่านโฮจิมินห์ในช่วงที่เรียกว่า ‘การแสวงหาเส้นทางการกอบกู้ชาติของประธานโฮจิมินห์’ (Hành trình tìm

đuờng cứu nước của Chủ tịch Hồ Chí Minh) ซึ่งเป็นช่วงเวลาประมาณ 3 ทศวรรษ ตั้งแต่ ค.ศ.1911-1941 ที่โฮจิมินห์ เคลื่อนไหวอยู่ภายนอกประเทศ สำหรับหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการเลือกสรรความทรงจำและออกแบบนิทรรศการ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์ กรุงฮานอย ซึ่งเป็นองค์กรที่มีพันธกิจในการผลิตซ้ำและเผยแพร่ภาพลักษณ์โฮจิมินห์ ทั้งในและต่างประเทศ โดยได้สะท้อนเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ด้วยการนำเสนอชุดข้อมูลควบคู่กับการจัดแสดงวัตถุ ประเภทต่างๆ เช่น รูปปั้น ภาพถ่าย แผนที่ วัตถุจำลอง บ้านที่ก่อกำเนิด และลายมือของประธานโฮจิมินห์โดยมีจุดเน้นสำคัญ ก็คือเรื่องราวในการเดินทางแสวงหาหนทางกอบกู้ชาติบ้านเมือง และช่วงเวลาโฮจิมินห์เข้ามาเคลื่อนไหวในสยาม

จากการวิเคราะห์พบว่า การเปลี่ยนโรงเรียนบ้านนาจอกให้กลายเป็นพื้นที่พิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์มีความสอดคล้อง กับข้อเสนอของ Akbaş และ Kelekçi (2021) ที่เสนอว่า พิพิธภัณฑ์ไม่จำเป็นต้องสร้างขึ้นใหม่เสมอไปแต่อาจเกิดจาก การปรับปรุงอาคารสถานที่ซึ่งเดิมใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นเพื่อกลายเป็นพื้นที่ความทรงจำที่บรรจุเรื่องเล่าแบบใหม่ การสร้างพื้นที่ความทรงจำในพิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์โดยการนำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ผ่านเนื้อหาและวัตถุ จัดแสดงประเภทต่างๆ เพื่อสื่อความหมายในอดีตให้ก่อร่างเป็นชุดความทรงจำในพิพิธภัณฑ์ ประธานโฮจิมินห์ ยังมีความสอดคล้องกับสิ่งที่ Nora (1995) เสนอว่า ความทรงจำในพิพิธภัณฑ์ได้กลายเป็นตัวแทนของจินตภาพและ ความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์ที่เข้าไปครอบครองพื้นที่เชิงสัญลักษณ์เพื่อก่อรูปเป็นความทรงจำทางสังคม ซึ่งกรณี ของพิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์คือความทรงจำร่วมระหว่างไทยและเวียดนาม อย่างไรก็ตาม ในกรณีของพิพิธภัณฑ์ประธานโฮ จิมินห์มีความแตกต่างออกไปเนื่องจากมีลักษณะของการสร้างความทรงจำร่วมที่ทะลุขอบเขตของสังคมการเมืองที่เรียกว่ารัฐ โดยมีลักษณะของการสร้างความทรงจำร่วมข้ามเขตแดนรัฐชาติระหว่างประเทศไทยและเวียดนาม

รูปแบบของการเลือกที่จะจำและผลิตซ้ำความทรงจำบางอย่าง เช่น อัตชีวประวัติของโฮจิมินห์ ประวัติ การเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ฉบับทางการ และเรื่องราวความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม รวมถึงการเลือกที่จะลืมบางอย่าง เช่น การนับถือโฮจิมินห์ในฐานะเทพเจ้าที่ยังมีชีวิต หรือความทรงจำเกี่ยวกับชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม มีความสอดคล้อง กับข้อเสนอของ Thippimol (2022) ที่เสนอว่า พิพิธภัณฑ์เปรียบเสมือนกลไกในการจัดการความทรงจำของรัฐเพื่อบริหาร จัดการข้อคิดเห็นที่แตกต่างและความขัดแย้งในอดีต อีกทั้งยังสอดคล้องกับข้อเสนอของ Akbaş และ Kelekçi (2021) ที่เสนอว่า การละเลยความทรงจำเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างรัฐและชาวไทยเชื้อสายเวียดนามถือเป็นกลไกของรัฐอย่างหนึ่ง ในการลบล้างประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับข้อขัดแย้งระหว่างรัฐกับกลุ่มประชากรในสังคม

สรุปผลการวิจัย

1. การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์จังหวัดนครพนมเกิดขึ้นในช่วงครึ่งแรกของคริสต์ทศวรรษ 2000 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์เย็นได้ยุติลง และไทย-เวียดนามกำลังมีความต้องการกระชับความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ชาติให้มีความ แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นท่ามกลางบริบทของการเมืองระหว่างประเทศ การเมืองในท้องถิ่น และความต้องการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้ กระแสการเชื่อมโยงภูมิภาค ดังนั้น พิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์จึงถูกจัดตั้งขึ้นในฐานะพื้นที่ความทรงจำร่วมระหว่างไทย และเวียดนามในฐานะกลไกเชิงการทูตวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เพื่อขับเคลื่อนการกระชับความสัมพันธ์และเสริมสร้าง สันถัมภ์ระหว่างไทย-เวียดนามซึ่งมีความบาดหมางต่อกันตลอดช่วงสงครามเย็น

2. ความทรงจำที่ถูกเลือกสรรให้นำเสนอในพื้นที่พิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์ ประกอบด้วย เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับ การเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ และประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม ภายใต้รูปแบบของประวัติศาสตร์ฉบับทางการ ซึ่งอ้างอิงกับประวัติศาสตร์ชาติของเวียดนามอันเป็นความทรงจำที่ถูกจัดวางและควบคุมโดยกลไกของรัฐ ในขณะที่เดียวกัน ผู้ที่มีอำนาจในการควบคุมความทรงจำในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ได้พยายามหลีกเลี่ยงที่จะไม่เล่าความทรงจำบางอย่าง เช่น เรื่องเล่าเชิงมุขปาฐะ คำบอกเล่าของชาวบ้าน การนับถือโฮจิมินห์ในฐานะเทพเจ้าที่ยังมีชีวิต (ông thần sống) หรือ เรื่องราว ประวัติศาสตร์ของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามซึ่งมีลักษณะของความทรงจำที่ขัดแย้งกับประวัติศาสตร์ฉบับทางการ และอาจเป็น การรื้อฟื้นความทรงจำที่ขัดแย้งระหว่างรัฐกับกลุ่มพลเมืองในอดีต

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

การวิจัยชิ้นนี้ได้ขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างพื้นที่ ความทรงจำในฐานะกลไกการทูตวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์เพื่อสนับสนุนแนวคิดที่เสนอว่า พิพิธภัณฑ์เป็นเครื่องมือเชิงอำนาจละมุนที่สามารถนำมาขับเคลื่อน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับโฮจิมินห์และความสัมพันธ์ไทยเวียดนาม ในงานวิจัยยังสามารถนำไปเป็นฐานข้อมูลเชิงวิชาการที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในเมืองไทย

การนำเสนอข้อมูลของพิพิธภัณฑ์เพื่อประชาสัมพันธ์และสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมระหว่างไทยและเวียดนาม นอกจากนั้นยังสามารถนำมาสร้างเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่มีความเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ทางความทรงจำของประเทศไทย-ลาว-เวียดนาม เช่น พิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์ อนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์ บ้านลุงโฮ หอนาฬิกาเวียดนามอนุสรณ์ เมืองเก่าท่าแขก อนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์บ้านเชียงหวาง แขวงคำม่วน แหล่งเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์บ้านเกิดประธานโฮจิมินห์ ณ หมู่บ้านกิมเลียน อำเภอสามด่าน จังหวัดหนองคาย ฯลฯ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการวิจัยเป็นข้อมูลเชิงวิชาการที่สามารถนำไปใช้เพื่อการนำชมหมู่บ้านมิตรภาพไทย-เวียดนาม และพิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์จังหวัดนครพนม
2. สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อสนับสนุนการสร้างเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดนครพนม อุดรธานี และพิจิตร รวมถึงเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ระหว่างไทย - ลาว - เวียดนาม
3. สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อปรับปรุงเนื้อหาและรูปแบบการจัดแสดงนิทรรศการทางด้านประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม ณ หมู่บ้านมิตรภาพไทย-เวียดนาม และพิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยพบว่ายังมีพื้นที่อีกหลายแห่งที่สามารถทำการศึกษาตามแนวทางของการวิจัยชิ้นนี้ เช่น แหล่งศึกษาและท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์โฮจิมินห์ บ้านหนองฮาง ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมืองจังหวัดอุดรธานี หรือ พิพิธภัณฑ์บ้านดงโฮจิมินห์ ตำบลป่ามะคาบ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร นอกจากนั้น ควรมีการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบความทรงจำในพิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์แต่ละแห่งในเมืองไทยว่ามีส่วนคล้ายคลึง หรือแตกต่างกันอย่างไร

ข้อจำกัดการวิจัย

ในช่วงท้ายของการวิจัยชิ้นนี้ คณะผู้วิจัยได้ประสบปัญหาการเก็บข้อมูลเนื่องจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด จึงส่งผลให้การเก็บข้อมูลยืดเยื้อออกไปจากกำหนดการเดิม

References

- Akbaş, M. and Kelekci, Ö. (2021). From factory to museum: The obliteration of the history of resistance. In Adele Chynoweth (ed.). *Museums and the Working Class*. (111-123). New York : Routledge.
- Alisa, G. (2021). *The Universal Museum And International Relations: Obstacles To The Full Realization Of Museums In Cultural Diplomacy* (Unpublished bachelor's thesis). Salem State University, Massachusetts, United States of America.
- An, V. (1977). *Sơ lược về phong trào cứu nước của Việt kiều ở Thái [Summary of the National Salvation Movement of Overseas Vietnamese in Thailand]*. Unpublished manuscript.
- Anderson, B. (1998). *The Spectre of Comparisons: Nationalism, Southeast Asia, and the World*. London : Verso.
- Bethwaite, J. (2022). Fine arts and international relations. In Sirke Mäkinen and Tuomas Forsberg (eds.). *Russia's Cultural Statecraft*. (50-17). New York : Routledge.
- Binh, V. (2020, 22nd December). A Thai of Vietnamese Origin. Interview.
- Boonchawalit, J. (2020, 28th April). The manager of Ho Chi Minh memorial site in Nakhon Phanom. Interview.
- Bunmi, B. (2004). *Thīralūk nai phithī pōēt mubān mittraphāp Thai - Wīatnām [The Handbook for the Opening Ceremony of the Thai-Vietnamese Friendship Village]*. Unpublished manuscript.
- Burke, F. (2020). Exhibiting activism at the Palestinian Museum. *Critical Military Studies*. 6(3-4),360-375. <https://doi.org/10.1080/23337486.2020.1745473>
- Burusphat, K. (1988). *Yuān 'ōpphayop [Vietnamese Refugee]*. Bangkok : Duangkamol.

- Đài tiếng nói Việt Nam. (2020). *Tôn vinh Chủ tịch Hồ Chí Minh chính là tôn vinh dân tộc Việt Nam [Honoring President Ho Chi Minh is honoring the Vietnamese people]*. Retrieved March 2024, from <https://vov.gov.vn/ton-vinh-chu-tich-ho-chi-minh-chinh-la-ton-vinh-dan-toc-viet-nam-dtnew-150862>
- Florez, E and Eccles, K. (2022). Museums as Platforms of Resistance: The Use of Technology in Conflict Memory, Transitional Justice and Peacebuilding. *Museum International*. 74(3-4),82-93. <https://doi.org/10.1080/13500775.2022.2234196>
- Grincheva, N. (2019). Beyond State versus Non-state Dichotomy: The State Hermitage Museum as a Russian Diplomacy ‘Hybrid’. *The Hague Journal of Diplomacy*. 14(3),225-249. DOI:10.1163/1871191X-14401025
- Halbwachs, M. (1992). *On Collective Memory*. Chicago : University of Chicago Press.
- Ho Chi Minh Museum. (2019). *Ho Chi Minh Memorial in Nakhon Phanom*. Retrieved December 2023, from <https://baotanghochiminh.vn/khu-tuong-niem-chu-tich-ho-chi-minh-tai-lang-nachok-ban-may-tinh-nakhon-phanom-thai-lan.htm>
- International Council of Museum. (2022). *Museum Definition*. Retrieved December 2023, from <https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/>
- Jaitiang, T. (2001). *Lung hō kap yutthasā kān kū chāt thī Nakhōn Phanom [Uncle Ho and His Liberating Strategy at Nakhon Phanom]*. Unpublished manuscript.
- Japanese Village. (2018). *Background information on the Japanese Village*. Retrieved December 2023, from <https://www.japanesevillage.org/japanese-village/>
- Khamwan, S. (2020). Anusorn sathān Prathan hō chí min changwat Nakornpanom : kānsāng phūnthī hæng khwām song chō kīakap hō chí min nai chumchon chāo wiatnām phlatthin nai mūang thai [Ho Chi Minh Memorial in Nakhon Phanom: A Construction of Ho Chi Minh's Collecttive Memory for Vietnamese Diaspora Community in Thailand]. In Sriksam, W. (Ed.), In *Proceedings of Thailand'' 2nd Annual Conference on Anthropology and Sociology* (pp. 285-302). Ubon Rachathani : Ubon Rachathani University.
- Khamwan, S. (2022). Phāplak Thai nai sū Wiatnām : kōrānī khwāmkhatyæng Thai - Lāo nai chūang plāi thotsawat nungphankaorōpāē [The Image of Thailand in Vietnamese Media: The study of Thai Land and Lao Conflict in the late 1980s]. In Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn (Ed.), In *Proceedings of Thailand and Indochina during the ASEAN Community period* (pp. 289-304). Bangkok : NRCT.
- Mariano, R. and Vårheim, A. (2022), Libraries, museums and cultural centers in foreign policy and cultural diplomacy: a scoping review. *Journal of Documentation*. 78(3),651-672. <https://doi.org/10.1108/JD-05-2021-0103>
- Murashima, E. (2012). *Kamnerd phak khōmmionit Siam (phō . sō sōngphansīrō chetsipsām - 2479) [The Birth of the Siam Communist Party (1930-1936)]*. Bangkok : Matichon.
- Muscat, M. (2020). *The Art of Diplomacy: Museums and Soft Power*. Retrieved December 2023, from <https://www.wathi.org/the-art-of-diplomacy-museums-and-soft-power-e-international-relations-november-2020/>
- Nantachukra, A. (2001). *Mūbān nā chōk : ‘adīt læ patchuban [Najok Village: Past and Present]*. Unpublished manuscript.
- Nora, P. (1995). *Realms of Memory : Rethinking the French Past*. New York : Columbia University Press.

- Ongphimai, T., Boonwanna, T. and Boonaree, C. (2019). *Phāp khōng hō chí min nai Siam chuāng pī khō . sō . nungphankaōrojīsippǣt nungphankaōrojsāmsip mōng phān nangsū* “Bác Hồ ở Thái Lan (lung hō nai Prathed thai) [Images of Ho Chi Minh in Siam from 1928 to 1930 through Bác Hồ ở Thái Lan (Ho Chi Minh in Thailand)]. In Chanthao, R. (Ed.), In *Proceeding of IC - Hu So 2019 Religion and Development in Plurality Society* (pp. 1615-1637). Khon Kean : Khon Kean University.
- Paitoon, N. (2021, 21st January). A Former Thai Official. Interview.
- Priewe, S. (2021). *Museum Diplomacy: Parsing the Global Engagement of Museums*. Los Angeles : Figueroa Press.
- Sripana, T. (2005). *Hē wī yot kiāo : nai Prathed thai kap khwāmsamphan thai - wīatnām [Viet Kieu in Thailand in Thai-Vietnamese relationship]*. Bangkok : Sriboon Computer and Publishing.
- Sieg, K. (2021). *Decolonizing German and European History at the Museum*. Michigan : University of Michigan Press.
- The Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre. (2021). *Praphēt phiphitthaphan tām kanchāt sadǣng [Museum Catagories]*. Retrieved December 2023 from, <https://db.sac.or.th/museum/>
- Thippimol, O. (2022). *Phiphitthaphan hǣng kān thōrayot khōng phak khōm̄miunit ‘in donī sīa [Museum of Betrayal of the Indonesian Communist Party]*. In Thiamsoon Siririsak (ed). *Phiphitthaphan læ mō̄radok thā̄ng watthanatham [Museums and Cultural Heritage]*. (38-59). Bangkok : Thammasat University.
- Tidy, J. and Turner, J. (2020). The Intimate International Relations of Museums: a Method. *Millennium*. 48(2), 117-142. <https://doi.org/10.1177/030582981988913>
- Wichayasut, C. (2020, 22nd December). A Politician. Interview.